THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאַל
THE HEBREW JOURNAL
Published by
JOURNAL PUBLICATIONS OF TORONTO, LIMITED
542 DUNDAS ST. WEST - Telephones: TRINITY 6830-6831
NATHAN FRIEDLAND, President.
Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto.
January 22nd, 1913.

די שטעלונג פון „אידישען זשורנאַל"

פאַר די, פאַר וועלכע עס איז נאָך ניט קלאָר די שטעלונג פון "אידישען זשורנאַל" אין דער יעצטיגער מחלוקה וועגען שחיטת עופות, ווילן מיר גלייך אין אָנהויב דערקלערען, אז דעם "זשורנאַל'ס" שטעלונג איז גלייך פון אָנהויב געווען מיט'ן פאָלק, מיט די פאָלק'ס מאַסען, מיט די, וועלכע דאַרפען צאָלען פאַר שחיטה.

פאַר די, וועלכע קריכען אריין דאָרטען, וואו עס איז א בלאָטע, ווייל זיי לעבען נאָר אין בלאָטע. פאַר די, וועלכע דרעהען זיך אריין דאָרטען, וואו עס אנטוויקעלט זיך א וועלכע עס איז מחלקה און לעבען אָפּ, וואַרפען זיך אויף אַלע זייטען און ציפלאַקערען קריעג. צו די האָבען מיר ניט וואָס צו זאָגען, זיי זאָלען ניט העלפען, ווייל אָן קריעג קענען זיי ניט געדייען, און בלייבען אויסגעשפּיעלט.

אָבער צו די, וועלכע ווילען הערען און ווילען פאַרשטעהן: צו די, וועלכע אינטערעסירען זיך באמת מיט דעם ענין ווילען מיר זאָגען, אז די שטעלונג פון "זשורנאַל" איז די, וועלכע מיר האָבען נעכטען אָנגעצייכענט אויף דעם זעלבען פּלאַן.

זייט דער נעכטיגער דערקלעהרונג פון "זשורנאַל", האָט זיך די לאָגע ראַדיקאַל געענדערט. די שוחטים האָבען זיך אָרגאַניזירט און האָבען דערקלערט א סטרייק.

לויט דער דערקלערונג פון דער שוחטי עופות אָרגאַניזאַציע, און די פאָדערונגען, וועלכע די אָרגאַניזאַציע האָט פאַרעפענטליכט, איז קלאָר, אז די שוחטים פאָדערען ניט קיין העכערונג אויף שחיטה.

די שוחטים לייקענען, אז זיי ווילען א העכערונג. זיי פאָדערען בלויז מענשליכע באַהאַנדלונג אלס שוחטים, צו וואָס זיי זענען באַרעכטיגט.

ווער איז, אָדער קען זיין, געגען אזעלכע פאָדערונגען, וועלכע זענען ארויסגעשטעלט געוואָרען פון די סטרייקענדע שוחטים?

צווישן אַנדערעס פאָדערען די שוחטים:

א זעקס שטונדיגען אַרבייטס־טאָג.

באַשעפטיגונג פאַר אַרבייטס־לאָזען שוחטים.

מענשליכע שכירות צו דערנעהרען זייערע פרויען און קינדער.

עס זענען געווען צייטען, ווען מען האָט אויף א שוחט געקוקט ווי אויף א כלי קודש. וועלכער איז הפקר, וועלכער איז אָן אומנציליכער גליד אין דער געזעלשאַפט, און ווייל ער איז פאַרבונדען מיט כשרות, מיט השגחה, מיט קענען לערנען, מיט דאַרפען קבלה אויף זיין א שוחט, און נאָך אזעלכע ענינים, איז ער אלץ אין דער וועלט. אָבער ניט קיין אַרבייטער.

צוליעב דעם דאָזיגען בליק אויף די שוחטים, געדענקען מיר די צייט, הען אידישע שטעדט האָבען געשטודערט געגען יוניאָנס פון שוחטים. מיר געדענקען די צייט, ווען אין דער אידישער ניי־יאָרק איז אָרגאַניזירט געוואָרען די ערשטע שוחטים יוניאָן. האָבען זיך געפונען אזעלכע, וועלכע האָבען געליאַרעמט, אז עס פאַסט ניט פאַר שוחטים צו זיין אָרגאַניזירט ווי פּראָסטע אַרבייטער.

שוחטים, האָבען די שרייער געטומלט, זענען דאָך עפּעס ערליכע אידען, זיי דאַרפען דאָך דאַוונען דריי מאָל א טאָג, אָפּהיטען אידישקייט און בכלל, פיהרען שטאָט, איז ווי פאַסט עס זיי זאָלען גאָר זיין אין א יוניאָן?

ביי יענע האָט געהייסען, אז פאַר שוחטים פאַסט גאַנץ גוט באַשעפטיגט צו ווערען, אונטערדריקט צו ווערען, אין זיין איינפאַכע שקלאַפען אין שלאַכט־הייזער. אָבער עס פאַסט זיי ניט צו זיין מענשליך אָרגאַניזירט און פאָדערען דאָס, וואָס זיי קומט און צו דעם, וואָס זיי זענען באַרעכטיגט.

זייט דאָן האָט זיך דער בליק אויף די שוחטים, אפילו פון יענע אידען, געענדערט. די אידען האָבען זיך ארומגעזעהן, אז א שוחטים יוניאָן שטערט ניט דעם שוחט צו זיין פרום, דאַוונען דריי מאָל א טאָג, אָפּהיטען אידישקייט און בכלל זיך פירען מענשליך. נאָך מער, יענע אידען האָבען זיך ארומגעזעהן, אז שוחטים, וועלכע זענען אָרגאַניזירט און לעבען במילא מער מענשליכער און אינטער בעסערע באַדינגונגען, קענען ערשט דאַן אָפּהיטען די אידישע דינים און טאָן זייער ארבייט בשלימות.

די אידישע וועלט האָט זיך אויסגעלערנט צו קוקען אויפ'ן שוחט מיט רעספּעקט זייט ער איז אריינגעפאָרטען אין א יוניאָן. די אידישע וועלט ווייסט יעצט קלאָר, אז אויסער דעם, וואָס א שוחט דאַרף קענען לערנען, דאַרף ער אויך זיין א ספּעציאַליסט אין פאַך, אלס שוחט.

יענע צייט, ווען א שוחט איז געשטאַנען איבער די קניה אין פעדער רען ערגען אין א נאַסען שטאַל, סיי זומער און סיי ווינטער, איז מען האָט אים א טויבה געטאָן ווען מען האָט אים עטליכע סענט געגעבען, ווי א נדבה, פאַר שעכטען אָן עוף, איז פאַראיבער, און וועט זיך, האָפענטליך, מער ניט צוריקקערען.

ווער קען זעהן אָן עולה אין דעם, וואָס די שוחטי עופות אין טאָראָנטאָ האָבען זיך אָרגאַניזירט און האָבען ארויסגעשטעלט פאָדערונגען צו דער אידישער טאָראָנטאָ, און צו די, וועלכע באַשעפטיגען זיי?

ווייסט די פרוי, וועמען דער בוטשער אָדער "טשיקען־סוחר" ברייגט א פאַרטיג געקייליעטע, רייגע עוף, אונטער וועלכע באַדינגונגען די עוף איז געקייליעט געוואָרען?

די פרוי באַקומט די עוף א פאַרטיגע, גרייט צו מאַכען און קאָכען און טראַכט זעהר ווייניג פון דעם, וואָס עס האָט, אָדער עס פאַסירט מיט דער עוף איידער זי קומט צו אַזהר אין הויז.

וואָלט דעם שוחט ניט וועה געטאָן, וואָלט ער ניט געשריהען.

ניט פאַר לוקסוס האָבען די פערציג שוחטי עופות אין טאָראָנטאָ, וועלכע האָבען פרויען און קינדער צו דערנעהרען, דערקלערט א סטרייק און האָבען אָפּגעשטעלט דאָס שעכטען.

ווער, פרעגען מיר, וועט האָבען דעם מוט זיך שטעלען געגען די פאַדערונגען פון די שוחטים?

דער "זשורנאַל", וועלכער פיהלט דעם פולס פון פאָלק, ווייסט און פיהלט, אז דאָס פאָלק וועט זיך געגען די גערעכטע פאָדערונגען פון די שוחטים ניט שטעלען.

אויב דאָס פאָלק פּראָטעסטירט, אויב דאָס פאָלק פאָדערט, איז עס עפּעס אנדערש.

קיין איד, קיין אידישע פרוי וויל זיך ניט זעצען צום טיש עסען, פילענדיג און וויסענדיג, אז דער, וועלכער האָט די עוף געשאַכטען און צו־געגרייט פאַר זיי צו עסען, דאַרף פיעלייכט אליין הונגערען, האָט אליין ניט צו געבען זיין פרוי און קינדער קיין ברויט.

די שוחטי עופות אין טאָראָנטאָ, האָבען זייער שטאַנדפּונקט קלאָר דערקלערט פאַר'ן עולם און זיי זענען באַרעכטיגט, אז דאָס פאָלק זאָל זיך צו זיי צוהערען.

די שוחטים האָבען פאַררופען א פאָלקס קאָנפערענץ פון ארבייטער יוניאָנס און אלע אידישע אָרגאַניזאַציעס. דאָס איז געווען דער פאַרשלאָג פון "אידישען זשורנאַל" גלייך פון אָנהויב ווי די מחלקה האָט נאָר אויסבראָכען. און אויב דאָס פאָלק האָט טענות פאַרצולייגען, איז דאָרטען דאָס פּלאַץ, דאָס פאָלק זאָל לאָזען הערען די שטימע, וועלכע דאַרף געהערט ווערען.

זאָל די קאָנפערענץ זיין אָן אמת'ע פאָלקס קאָנפערענץ, ביי וועלכער עס זאָלען זיין פאַרטראָטען אלע שיכטען פון פאָלק, אפילו אויב עס געפינען זיך אזעלכע, וועלכע האָבען טענות צו די שוחטים. אָדער זענען געגנער, מוזען זיין פאַרטראָטען ביי דער קאָנפערענץ אין דאָרטען די טענות פאַר־ליינען.

די שפּאַלטען פון "זשורנאַל" זענען אָפען פאַר דער שטימע פון פאָלק פאַר דירעקטיוון פון פאָלק'ס פאַרטרעטער, אָבער דאָס מוזען זיין אזעלכע, וועלכע דאָס פאָלק דערוועהלט.

דאָס איז די שטעלונג פון "אידישען זשורנאַל".

לינדי

פון יצחקי

אין א זיידענעם העמדעל איז ער געבוירען געוואָרען דער דאָזיגער "לינדי", וואָרום ווען א גאַנץ פאָלק פאַרצערטעלט אזוי איהרען א זוהן, מוז ער האָבען, איינס פון די ביידע — אָדער א סך מאַרך אין קאָפּ אָדער א סך מזל...

דאַנקען גאָט, לינדבערג איז מיטוואָך שוין אָנגעקומען אין טאַקיא, יאַפּאַן, וואו־הין ער האָט זיך ארויסגעלאָזען, צוזאַמען מיט זיין ווייבעל, אויף וואַקאַציע. ער איז אָנגעקומען אהין פונקט אין א מאָנאַט ארום, נאָכדעם ווי ער איז ארויסגעפליגען פון וואַשינגטאָן.

ווייסט איהר דאָך שוין, אז עס האָט זיך א גאַנצען מאָנאַט נעטאָן חושך מיט לינדבערגען און מיט זיין ווייבעל. לינד־בערג איז שוין אין אלאסקא... לינדבערג איז שוין אויף אן אינזעל ארום דער יאַ־פּאַנזישער הויפּטשטאַדט . . . לינדבערג איז דאָ... לינדבערג איז דאָרט... הכלל לינדבערג, לינדבערג און לינדבערג.

קוועטש איך מיט די פּלייצעס און פרעג זיך:

~~האָס? וואָס~~ פאַר א טומעל האָט מען דאָ אויפגעהויבען? איז דען ביי אונז נ'נווינע אז א ווינגערמאַן זאָל פאָר־רען מיט זיין ווייבעל, אויף וואַקאַציע? דער איינציגער חילוק איז נאָר וואָס לינד־בערג האָט זיך געשלעפּט ווי א ראָק, א פּולעך מאָנאַט צייט, בעת אן אנדער לופט־פליהער וואָלט די דאָזיגע שטרעקע דורכ־נעמאַכט אין א פאַר טאָג.

וואָרום זשע קומט איהם דער גאַנ־צער טאַרעראַם?

ווייס איך דוקא אז עס זענען פאַראַן מענשען וואָס האָבען "מאָר לאָך דהען ברענען". איך ווייס, אָבער אויך וואָס מען זאָגט, אז "עוועריז דאָג הען היז דעי" און איך טראַכט אז, וואָס אנבעלאַנגט לינד־בערג'ן האָט ער שוין לאַנג צוריק געהאַט "זיין טאָג", און כבוד דאַרף מען שוין איצט איינטיילען צו אנדערע, וועלכע־האָ־בען עס אויך כשר פאַרדינט.

* * *

נאָך קליינערהייד האָט מיין מאַמע מיך געלערענט אז א מענש אָהן מזל זאָל קאָנרייט געבאַרען ווערען. האָב איך עס נאָנץ גוט פאַרשטאַנען. איך בין אָבער גע־ווען מיט דער מיינונג אז צו מזל דאַרף מען האָבען נאָך "עפּעס" אויך. ווייזט עס אָבער אויס, אז איך בין געווען פאַרש־און דער בעסטער באַווייז איז פאַר מיר לינדבערג...

"די לאָן אינל"... אזוי ווערט ער גע־רופען אין אַמעריקע. און רופען רופט מען איהם אזוי, ווייל ער האָט אריבעלע־שפאַנט איינער אליין אין אן עראָפּלאַן, דעם יס שטח צווישען ניו יאָרק און פאַריז.

אוואַדע איז עס א גרויסער אויפטו. אָבער וועט איהר מיט מיר ניט מסכים זיין אז עס איז פיעל שווערער צו אויס־שפּרייטען א רויטע נאָז־טיכעל אויפ'ן וואַסער און אריבערגעשוואָמען אויף דעם, דעם יס.

און דעם דאָזיגען וואונדער האָט דאָך באַוויזען דער גרויסער צריק פון קאַבצע־נעווסקי, ר' צעמפּעלע שליט"א.

וואָרום זשע רופט מען איהם ניט אָן "די לאָן אינל", און וואָרום האָט מען איהם ניט צוגעטיילט אזוי פיעל כבוד?

איך זעה אז איהר האָט אריסנעמאַ־לאָפּעס א צוג און איהר האָט מיר ניט וואָס צו עגטפערען. אָבער דאָס האָב איך פריהער געוואוסט. אדרבא פרעגט לינד־בערגען גופא פאַרוואָס עס קומט איהם אזוי פיעל געלט, אנערקענונג און א ווייר־בעל דערצו און אזא געהויבענעם יחוס, וועט ער אייך אויך ניט האָבען וואָס צו ענטפערען.

* * *

זאָג איך נאָך אמאָל. עס איז בלויז א פראַגע פון מזל — איבערהויפּט דעם פולס פון פאָלק, ווייסט און פיהלט, אז דאָס פאָלק וועט זיך געגען די גערעכטע פאָדערונגען פון די שוחטים ניט שטעלען.

אויב דאָס פאָלק פּראָטעסטירט, אויב דאָס פאָלק פאָדערט, איז עס עפּעס אנדערש.

קיין איד, קיין אידישע פרוי וויל זיך ניט זעצען צום טיש עסען, פילענדיג און וויסענדיג, אז דער, וועלכער האָט די עוף געשאַכטען און צו־געגרייט פאַר זיי צו עסען, דאַרף פיעלייכט אליין הונגערען, האָט אליין ניט צו געבען זיין פרוי און קינדער קיין ברויט.

די שוחטי עופות אין טאָראָנטאָ, האָבען זייער שטאַנדפּונקט קלאָר דערקלערט פאַר'ן עולם און זיי זענען באַרעכטיגט, אז דאָס פאָלק זאָל זיך צו זיי צוהערען.

די שוחטים האָבען פאַררופען א פאָלקס קאָנפערענץ פון ארבייטער יוניאָנס און אלע אידישע אָרגאַניזאַציעס. דאָס איז געווען דער פאַרשלאָג פון "אידישען זשורנאַל" גלייך פון אָנהויב ווי די מחלקה האָט נאָר אויס־געבראָכען. און אויב דאָס פאָלק האָט טענות פאַרצולייגען, איז דאָרטען דאָס פּלאַץ, דאָס פאָלק זאָל לאָזען הערען די שטימע, וועלכע דאַרף געהערט ווערען.

זאָל די קאָנפערענץ זיין אן אמת'ע פאָלקס קאָנפערענץ, ביי וועלכער עס זאָלען זיין פאַרטראָטען אלע שיכטען פון פאָלק, אפילו אויב עס געפינען זיך אזעלכע, וועלכע האָבען טענות צו די שוחטים. אָדער זענען געגנער, מוזען זיין פאַרטראָטען ביי דער קאָנפערענץ אין דאָרטען די טענות פאַר־ליינען.

די שפּאַלטען פון "זשורנאַל" זענען אָפען פאַר דער שטימע פון פאָלק פאַר דירעקטיוון פון פאָלק'ס פאַרטרעטער, אָבער דאָס מוזען זיין אזעלכע, וועלכע דאָס פאָלק דערוועהלט.

א"י האָט זיך אַנטוויקעלט טראָץ קריזיס זאָגט עדי געלבער

אַן אינטערוויו מיט "זשורנאַל" רעפּאָרטער.

מר. עדי געלבער, דער פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אין טאָראָנטאָ, וועלכער האָט זיך נאָר וואָס אומגעקעהרט פון ארץ ישראל, האָט פיעל צו דערצעהלען וועגען ארץ ישראל.

עס איז ניט דאָס ערשטע מאָל, וואָס מר. געלבער באַזוכט ארץ ישראל, און דערפאַר געפינט איהר ניט ביי איהם אָט יענעם באַגייסטערט ווערען פאַר יעדער קליינינקייט אין ארץ ישראל, וואָס איז היסטאָרישׁ, אַרעינטאַל אָדער ניי־ איריש, וואָס מען טרעפט ביי די וועלכע קומען אָן דאָס ערשטע מאָל אין ארץ ישראל. מיט דעם פאַרשטאַנד פון אן אמעריקאַנער ביזנעסמאַן און מיט דעם געפיהל פון אן איבערגעגעבענעם ציוניסט, ביי וועמען ציוניזם איז ניט קיין צייט פאַרטרייב, נאָר א לעבענס אינטערעס, האָט ער גע־זעהן, אויפגענומען און אָפּגעשאַצט, דאָס וואָס ער האָט געטראָפען אין ארץ ישראל יעצט, און וואָס האָט זיך געענדערט זייט זיין לעצטען באַזוך אין ארץ ישראל, מיט צוויי יאָהר צוריק.

6 וואָכען האָט מר. געלבער פאַר־בראַכט אין ארץ ישראל. און אין דער צייט איז ער אויסען געווען אין ארץ ישראל אין יעדען ווינקעלע, וואו עס איז דאָ א פונק פון אידישע אינטערעס. ער האָט געשמועסט מיט פאַרשטעהער פון דער אידישער און אַראַבישער באַפעלקע־רונג, מיט אַרבייטער און סוחרים. גע־הערט, געזען און אָפּגעשאַצט.

און דער סך הכל פון זיינע באַב־אַכטונגען איז קודם כל, אז,

ארץ ישראל און ציוניזם זיינען ווייט נאָך ניט אויסגעשפּיעלט.

מר. געלבער זאָגט:

מערקווירדיג, ווען מען הערט וועגען רדיפות, פּאָגראָמען און אַנטיסעמי־טיזם אין אנדערע לענדער, מאַכען אידען א טומעל, אז מען מוז עפּעס טאָן, מען מוז העלפען די אידען יענע לענדער. אונזערע חילפס אנשטרענגונגען פאַר זיי דאַרפען פאַרטאַפּעלט ווערען. דערהערט מען וועגען אומרוהען אין ארץ ישראל, וועגען א אידישען אָדער ציוניסטישען דורכפאַל אין לאַנד, ווערען די הענט אַראָפּגעלאָזען און מען פּסק'ענט, אז דער ציוניזם איז באַנקראָט.

ווי פיהלען יעצט די אידען אין ארץ ישראל?

"מען קען ניט זאָגען, אז אלץ געהט כשורה אין ארץ ישראל/דיגען לע־בען. אָבער די אידען פון ארץ ישראל נעהמען עס אויף אלס שטערונגען געגען דעם דאָרף מען דאָרף קעמפען. זיי מאַכען נאָר ניט אזא גרויסען וועזען פון די פאַר־צוויי יאָהריגע אומרוהען, ווי פון הייי־ריגער אָנגעשטרענגטער דערוואַרטונג פון אומרוהען.

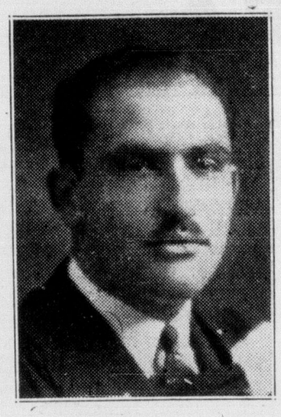

- עדי געלבער

איך וויפיעל ליידט ארץ ישראל יעצט פון דעם קריזיס?

"דער עקאָנאָמישער קריזיס, וואָס האָט געבראַכט צו אזעלכע שווידערליכע רעזולטאַטען אויף דער גאַנצער וועלט, האָט ארץ ישראל כמעט ווי ניט אָנגע־ריהרט. קיין אַרבייטסלאָזיגקייט, כאָטש עס איז זיכער דאָ אין ארץ ישראל אין א גאַנץ קליינער מאָס, באַמערקט זיך ניט אין די גאַסען. איך האָב ביינעוואוינט א דעמאָנסטראַציע פון אַרבייטער אין עפּולה, איז זי געווען געריכטעט געגען דער רע־גיערונג, און וועלכער די דעמאָנסטראַ־טען האָבען פאַראַנגט דאָס אָנשטעלען אידישע אַרבייטער ביי אהרע עפענטלי־כע אַרבייטען.

"עס איז דאָ די פּראָבלעם פון באַ־שעפטיגען אידישע אַרבייטער צוגלייך מיט אַראַבישע ביי רעגיערונגס אונטער־נעהמונגען, אָבער ניט קיין פּראָבלעם פון אַרבייטסלאָזיגקייט".

ארץ ישראל זיך אַנטוויקעלט לעצטע צוויי יאָהר טראָץ דעם קריזיס.

"עס איז צו באַמערקען, אז טראָץ דעם וועלט קריזיס, און טראָץ די אַלע שטערונגען מצד דער רעגיערונג, האָט ארץ ישראל זיך פיעל אַנטוויקעלט פאַר די לעצטע צוויי יאָהר.

פאָלשמענדיגע אינדוסטריע אין מיניאַטור.

"דאָס לאַנד פאַרמאָגט יעצט איהר איגענע אינדוסטריע אין מיניאַטור. כמעט ווי אלץ, וואָס איז נויטיג פאַרן לאַנד, ווערט פּראָדוצירט אין לאַנד גופא, זעלבסטפאַרשטענדליך אויפ'ן קליינעם מאַסשטאַב און פאַרגלייך מיט אַמעריקאַ־נער פּראָדוקציע. אָבער פון באַרייטונג פאַר ארץ ישראל.

"פאַקטיש באַזאָרגט ארץ ישראל מיט געוויסע פּראָדוקטען דעם נאָהענטען אַרי־ענט, אָנהויבענדיג פון ציגעל און ענדיגענ־דיג מיט זאָקען און קונסטליכע ציינען.

"תוצרת הארץ" קאַמפּיין.

"די ארץ ישראל אינדוסטריע ליידט אָבער פון דער אויסלענדישער קאָנקורענץ, באַזונדערס פון טשעכאָסלאָוואַקיע, וועל־כע פאַרפלייצט דעם ארץ ישראל'דיגען מאַרק מיט בילליגע סחורות. אין ארץ ישראל, האָט א שטייגער, זיך אַנטוויקעלט עמק, די קאָלאָניעס אַרום אינגאַנצען עמק א גע זונטע שיך פאַבריקאַציע, קומט איר האָבען ניט אָפּגענומען, אויס צו קאָנקורירען מיט דער באַריהמ־טער טשעכאָסלאָוואַקישער שיך פאַבריק דער פּראָוואָ עפּולה איז ניט געלונגען.

"דער ציעל פון שאַפען עפּולה איז געווען צו געבען דעם עמק א צענטער, וואָס זאָל איהם באַזאָרגען זיינע שטאַדטי־שע באַדערפענישען. אין עפּולה זיינען אוועקגעשטעלט געוואָרען סטאַרס, האָטע־לען, דאָרט געפינט זיך א באַהן סאַנ־ציע. אָבער די איינוואוינער האָבען דער־ווייל קיין פּרנסה ניט פון דעם אלעם. און פון איסלעדנישע ארץ ישראל, וואָס איז געווען אויפ'ן קליינעם מאַסשטאַב, אויפגעשטעלט אין אַ פּעקעלע, קומט איר אויפגעלייגט. דער ציעל פון שאַפען עפּולה איז געווען צו געבען דעם עמק א צענטער, וואָס זאָל איהם באַזאָרגען זיינע שטאַדטי־שע באַדערפענישען. אין עפּולה זיינען אויסגעלייגט פון דער אַנטוויקלונג פון דער אַנטוויקלונג פון דער אַנטוויקלונג